

STRIC PABAI IN STRIC PAUL

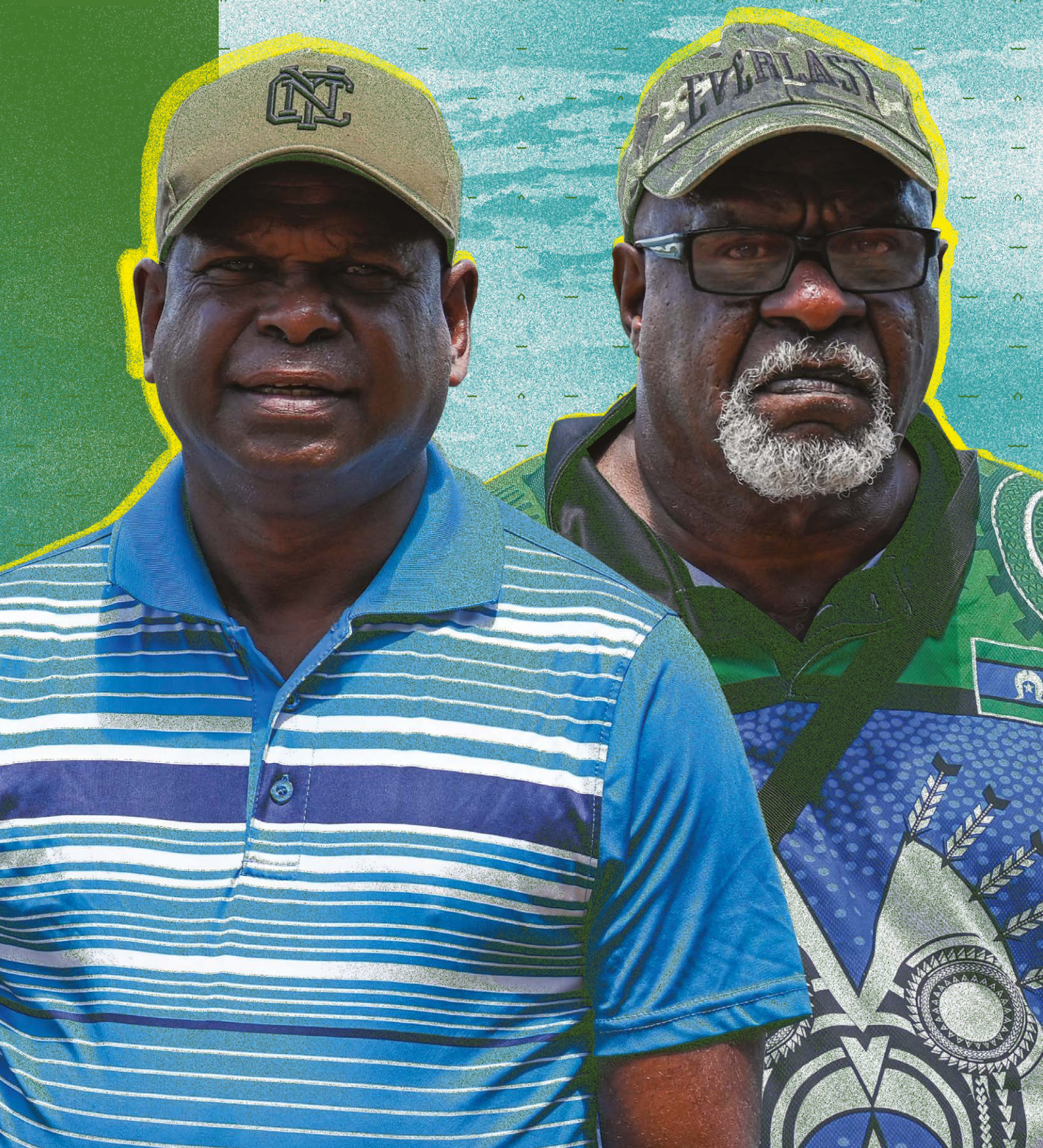
ČE IZGUBIMO SVOJE OTOKE, IZGUBIMO VSE

Avstralija

PIŠEM
ZA
PRAVICE

AMNESTY
INTERNATIONAL

V Sloveniji že od 1982

PIŠEM ZA PRAVICE:

VEČ KOT 20 LET PISANJA PISEM,
KI SPREMINJAJO ŽIVLJENJA

Ko se skupina ljudi postavi za sočloveka, ki so mu kršene pravice in storjena krivica, so lahko rezultati izjemni.

Pred več kot 20 leti se je majhna, a zagreta aktivistična skupina na Poljskem odločila za dan človekovih pravic, ki je 10. decembra, organizirati 24-urni maraton pisanja apelov. Ideja je resnično zaživela in maraton pisanja apelov, ki ga danes poznamo pod imenom Pišem za pravice, je postal največji svetovni dogodek za človekove pravice.

Leta 1991 je bilo napisanih 2326 pisem, v 2022 pa zbranih že 5,3 milijona pisem, tvtov, podpisov pod peticije ... V dveh desetletjih kampanje Pišem za pravice smo pomagali več kot 100 ljudem ter jih zaščitili pred nadlegovanjem in mučenjem ali pa poskrbeli, da so bili izpuščeni iz zapora, v katerem so se znašli po krivici.

Ljudje po vsem svetu kažejo moč besed, ko se povezujejo v ideji, da geografska lokacija ni ovira za solidarnost.

Letošnja kampanja podpira ljudi, ki so zaradi svojega miroljubnega aktivizma, osebnih stališč ali značilnosti, doživeli različne usode, bili pretepeni, ustreljeni, žrtve nadlegovanja ali ustrahovanja. Med njimi so LGBTI aktivisti_ke, zagovorniki_ce okolja in mirni_e protestnice_ki. V okviru akcije Pišem za pravice bomo zanje zbrali osebna sporočila solidarnosti tisočih ljudi s celega sveta. Njihovim družinam in njim samim želimo sporočiti, da niso pozabljeni in da o njihovi situaciji opozarjamo javnost.

Pri akciji Pišem za pravice se preko pisanja pisem usmerja žaromet javnosti v tiste, ki imajo moč odločanja in ukrepanja, na primer politiki_čarke v posameznih državah. Skozi pisanje in javne dogodke se dosega prepoznavnost ljudi, za katere se borimo, in pritegne mednarodna pozornost družbenih medijev.

Ljudje, ki so v preteklih letih prejeli naša solidarnostna sporočila, so povedali, kako zelo veliko jim je pomenila njihova srčnost.

Pogosto se tudi res spremeni oz. izboljša njihova situacija: odpravijo se obtožbe, z njimi zaporniške oblasti ravna manj grdo, spremenijo se zakoni itd.

»Iz dna srca, ta kampanja me je ohranila pri življenju, to je tisto, kar jim je preprečilo, da bi me ubili. In to le zato, ker so vedeli, da ste z mano,«

je v svoji zahvali povedal Jani Silva, okoljski aktivist.

PREDEN ZAČNEMO

Ta aktivnost učenja človekovih pravic lahko poteka v okviru razreda, lokalne skupnosti, družine, aktivistične skupine v živo ali preko spleta ali v kakem drugem okolju. Kot moderator_ka lahko aktivnosti prilagodite skupini, s katero delate. Razmislite o tem, kakšno znanje ima skupina o obravnavanih vprašanjih, kako velika je in kako najbolje organizirati aktivnost, da omogočite aktivno udeležbo. Pri izvedbi upoštevajte, kakšen prostor imate na voljo in morebitne omejitve. Z udeleženci_kami se pogovorite o tem, ali je zanje varno, da izvajajo aktivnosti.

Vse dejavnosti temeljijo na **metodah participatornega učenja**, ki udeležencem ne navaja le dejstev, pač pa omogoča, da raziskujejo, razpravljajo, analizirajo in postavljajo vprašanja. Ta metodologija omogoča:

RAZVOJ ključnih kompetenc in veščin,

PRILOŽNOST oblikovanja lastnega mnenja, postavljanja vprašanj in poglobljenega razumevanja,

PREVZEMANJE NADZORA nad svojim učenjem in odpiranje razprav glede na interese, sposobnosti in vidike,

DOVOLJ PROSTORA za čustveno vključenost in razvoj lastnega mnenja.

Pišem za pravice 2022
v ljubljanskem lokalu Prtiličje.

Preberite si več o ljudeh,
za katere se borimo:
[https://sola.amnesty.si/
pisem-za-pravice-2023](https://sola.amnesty.si/pisem-za-pravice-2023)

Kontaktirajte nas v primeru
dodatnih vprašanj:
sole@amnesty.si

Če z metodami participatornega učenja še niste seznanjeni, vam bo morda v pomoč Priročnik o uporabi participatornih metod pri učenju človekovih pravic (ki ga najdete na <https://sola.amnesty.si/prirocniki.html>).

Amnesty International pripravlja spletne izobraževalne tečaje o človekovih pravicah med drugim tudi o Pišem za pravice. Oglejte si jih na spletni strani Akademije Amnesty: [https://www.akademija-amnesty.si/
izobrazevanja/?t=tecaji](https://www.akademija-amnesty.si/izobrazevanja/?t=tecaji)

VAŠE BESEDE IMAJO MOČ

AKTIVISTKE OPROŠČENE

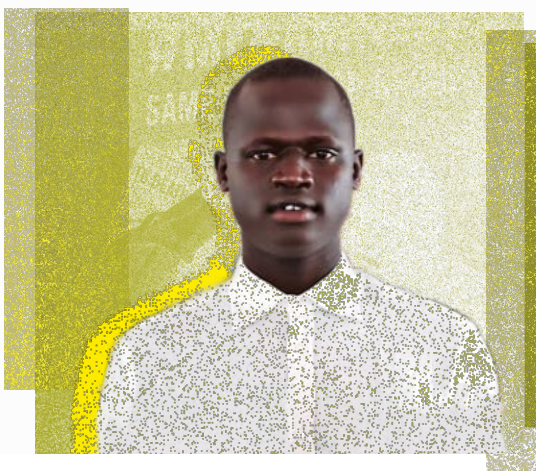
Po vodenju protivladnega protesta maja 2020 so bile Cecillia Chimbiri, Joanah Mamombe in Netsai Marova aretirane, odpeljane na policijsko postajo in nato v neoznečenem avtu odpeljane iz mesta Harare v Zimbabveju. Nato so jih pretepli, mučili in pustili ob cesti. Med obiskom bolnišnice so bile aretirane in obtožene kaznivih dejanj v zvezi s protesti. Kasneje so jih obtožili tudi širjenja neresnic in oviranja sodnega postopka. Netsai je po napadu pobegnila iz Zimbabveja. V lanskoletni akciji Pišem za pravice je bilo za njih zbranih več kot pol milijona podpisov peticij, solidarnostnih pisem in drugih pozivov. Cecillio in Joanah je višje sodišče 4. julija 2023 oprostilo.

© Amnesty International/Vongai Chikwanda/Kuwanah Moodley

OSVOBOJEN SMRTNE KAZNI

Magai Matiop Ngong iz Južnega Sudana je bil šolar, ko je bil 14. novembra 2017 obsojen na smrt zaradi umora. Magai je pripovedoval, kako je sodniku povedal, da je bila smrt nesreča in da je bil takrat star le 15 let. Kljub temu so mu sodili za umor brez dostopa do odvetnika. V času Pišem za pravice 2019 je bilo za Magaija izvedenih več kot 700.000 akcij. Marca 2022 se je višje sodišče strinjalo, da ga je treba izpustiti, ker je bil takrat še otrok. Magai je zdaj na varnem zunaj svoje države in bolj kot kadar koli prej odločen pomagati ljudem, kot je on.

ZAGOVORNIK ČLOVEKOVIH PRAVIC IZPUŠČEN

Bernardo Caal Xol, učitelj in oče, je neumorno branil skupnosti, ki so jih prizadeli projekti hidroelektrarn na reki Cahabón v severni Gvatemali. Novembra 2018 je bil obsojen na več kot sedem let zapora zaradi lažnih obtožb, katerih cilj je bil preprečiti njegovo delo na področju človekovih pravic. Na Pišem za pravice 2021 smo zanj izvedli več kot pol milijona akcij. Marca 2022 je bil izpuščen iz zapora.

© Simone Dalmaso

O ČLOVEKOVIH PRAVICAH

Človekove pravice so osnovne svoboščine in nudijo zaščito vsakemu izmed nas. Temeljijo na načelih dostojanstva, enakosti in medsebojnega spoštovanja, ne glede na starost, narodnost, spol, raso, prepričanja in osebne usmeritve.

Pri pravicah gre za to, da z vami ravna pošteno in pravično in da tudi vi tako ravnate z drugimi. Ljudem nudijo možnost odločanja o svojem življenju.

Temeljne človekove pravice so univerzalne in pripadajo vsem. So neodtujljive, kar pomeni, da nam ne morejo biti odvzete. Vse pravice so enako pomembne in so med seboj povezane, nedeljive in neodvisne.

Mednarodni instrumenti (konvencije, deklaracije, drugi standardi ...) o človekovih pravicah so po grozotah, storjenih med drugo svetovno vojno, zagotovili temelj za izboljšanje nacionalne, regionalne in mednarodne zakonodaje na področju človekovih pravic. Prvi tak pomemben dokument je bila Splošna deklaracija človekovih pravic.

Človekove pravice lahko razumemo kot zakone, namenjene vladam. So obveza za vlade in državno uradništvo, da spoštujejo, varujejo in izpolnjujejo pravice ljudi znotraj njihove pristojnosti in tudi drugje.

Človekove pravice niso privilegij, ki bi ga spoštovali le, če to dopuščajo okoliščine.

Akcija Pišem za pravice 2022 v Togu.

SPLOŠNA DEKLARACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC

Splošno deklaracijo človekovih pravic so v letih po drugi svetovni vojni oblikovali v okviru novonastalih Združenih narodov. Od sprejetja, 10. decembra 1948, predstavlja temelj mednarodnega sistema človekovih pravic. Vse države na svetu so se strinjale, da jih zavezujejo splošna načela, izražena v 30 členih tega dokumenta.

Dokument, kot že samo ime pove, je deklaracija. Vse svetovne vlade so izjavile namero, da bodo pri ravnanju s posamezniki čam spoštovale določene standarde. Človekove pravice so postale del mednarodnega prava. Od sprejetja deklaracije so bili na podlagi njenih načel sestavljeni številni drugi zavezujoči zakoni in sporazumi. Ti zakoni in sporazumi so podlaga za delovanje organizacij, kot je tudi Amnesty International, ki vlade pozivajo, naj se vzdržijo takega vedenja ali ravnanja, kot so ga deležni ljudje, izpostavljeni v naši akciji Pišem za pravice.

SPLOŠNA DEKLARACIJA ČLOVEKOVIH PRAVIC

DRŽAVLJANSKE PRAVICE IN SVOBOŠČINE

Pravica do življenja, prepoved mučenja in suženjstva, pravica do nediskriminacije.

- Člen 1 Svoboda in enakopravnost pri dostojanstvu in pravicah
- Člen 2 Nediskriminacija
- Člen 3 Pravica do življenja, svobode in varnosti
- Člen 4 Prepoved suženjstva
- Člen 5 Prepoved mučenja

PRAVNE PRAVICE

Pravica do domneve nedolžnosti, pravica do poštenega sojenja, pravica, da nisi samovoljno aretiran ali pridržan.

- Člen 6 Vse nas ščiti zakon
- Člen 7 Pred zakonom smo vsi enaki
- Člen 8 Pravna sredstva, ko so nam kršene pravice
- Člen 9 Prepoved neupravičenega priprtja, zaprtja ali izgona
- Člen 10 Pravica do poštenega sojenja
- Člen 11 Nedolžen, dokler krivda ni dokazana
- Člen 14 Pravica iti v drugo državo in zaprositi za zaščito

SOCIALNE PRAVICE

Pravica do izobrazbe, do ustvarjanja in vzdrževanja družine, do rekreacije, do zdravstvene oskrbe.

- Člen 12 Zasebnost in pravica do doma in družinskega življenja
- Člen 13 Svoboda živeti in svobodno potovati znotraj države
- Člen 16 Pravica do poroke in ustvarjanja družine
- Člen 24 Pravica do počitka in prostega časa
- Člen 26 Pravica do izobrazbe, vključno z brezplačnim osnovnošolskim izobraževanjem

EKONOMSKE PRAVICE

Pravica do lastnine, do dela, do ustreznega bivališča, do pokojnine in do ustreznega življenjskega standarda.

- Člen 15 Pravica do državljanstva
- Člen 17 Pravica do zasebne lastnine
- Člen 22 Pravica do socialne varnosti
- Člen 23 Pravica do pošteno plačanega dela in do članstva v sindikatu
- Člen 25 Pravica do življenjskega standarda, ki omogoča zdravje in dobro počutje

POLITIČNE PRAVICE

Pravica sodelovati pri vodenju države, volilna pravica, pravica do miroljubnega združevanja, svoboda izražanja, prepričanja in veroizpovedi.

- Člen 18 Svoboda prepričanja (vključno z verskim prepričanjem)
- Člen 19 Svoboda izražanja in pravica širjenja informacij
- Člen 20 Svoboda, pridružiti se združenju ter se miroljubno družiti
- Člen 21 Pravica sodelovati pri vodenju tvoje države

KULTURNE PRAVICE, SOLIDARNOSTNE PRAVICE

Pravica sodelovati v kulturnem življenju svoje skupnosti.

- Člen 27 Pravica sodelovati v kulturnem življenju tvoje skupnosti
- Člen 28 Pravica do mednarodnega reda, ki omogoča vse te pravice
- Člen 29 Odgovornost spoštovati pravice drugih
- Člen 30 Teh pravic se ne odvzema!

AKTIVNOST

PODNEBNA PRAVIČNOST

KLJUČNI KONCEPTI

- Pravice pripadnikov Prvih narodov
- Podnebna pravičnost
- Pravice do življenja, zdravja, prebivališča, vode in hrane
- Kulturne pravice

O AKTIVNOSTI

Udeležence_c se bodo seznanili z resničnim primerom Strica Pabaija in Strica Paula, dveh voditeljev skupnosti z avstralskih otokov Torresove otočine. Borita se proti posledicam, ki jih imajo podnebne spremembe na njuno preživetje, skupnost in kulturo ter proti neuspehu avstralske vlade pri zmanjševanju emisij toplogrednih plinov. Udeležence_c spodbujamo, da v okviru aktivnosti napišejo pismo, v katerem bodo avstralsko vlado pozvali k ustreznim podnebnim ukrepom, skladnim s človekovimi pravicami, in izrazili solidarnost s Stricem Pabaijem in Stricem Paulom.

STAROST 14+

POTREBEN ČAS

60 minut – morda boste potrebovali dodaten čas za poglavje **Ukrepanje**.

UČNI CILJI

Udeležence_c bodo:

- **raziskali** posledice podnebnih sprememb za človekove pravice.
- **razumeli**, da so podnebne spremembe globalna kriza, vendar so njihove posledice občutene neenakopravno.
- **prepoznali** pomen kulturne identitete in gibanj, ki jih vodijo avtohtona ljudstva, v boju za podnebno pravičnost.
- **izvedeli** več o kampanji Amnesty International Pišem za pravice.
- **napisali** pismo podpore in solidarnosti Stricu Pabaiju in Stricu Paulu.

POTREBNA GRADIVA

- **Izroček: Kartice za Pictionary** (stran 12)
- **Izroček: Pripadniki Prvih narodov v Avstraliji** (strani 13-14)
- **Izroček: Zgodba Strica Pabaija in Strica Paula** (stran 15)
- **Tabla ali velik list papirja** za igro Pictionary
- **Papir in barvni svinčniki**
- **Pisala, papir in ovojnice**
- **Izbirno: Videoposnetek** Strica Pabaija in Strica Paula: <https://www.youtube.com/watch?v=iFjgvy0c7IE>

PRIPRAVA

- Preberite izroček (strani 13 -14) ter zgodbo Strica Pabaija in Strica Paula (stran 15).
- Natisnite en izvod igralnih kartic Pictionary (stran 12) in jih razrežite.
- Natisnite ostale izročke.
- Izbirno: Natisnite izvode Splošne deklaracije o človekovih pravicah (SDČP) (stran 5).

VEČ INFORMACIJ

- Izobraževanje in spletni tečaj o Pišem za pravice: <https://www.akademija-amnesty.si/izobrazevanje/pisem-za-pravice/>

POMEMBNO

Ta aktivnost obravnava podnebne spremembe, perečo temo, ki vpliva na življenja in kulture po vsem svetu. Obravnava vse večjo zaskrbljenost glede naše skupne prihodnosti, zato morajo biti moderatorke_ji usposobljeni za občutljivo obravnavanje različnih čustvenih odzivov. Da bi spodbudili trdoživost in razumevanje, naj moderatorke_ji ustvarijo podporno okolje, ki spodbuja odprt dialog in udeležencem nudi občutek varnosti. Moderatorke_ji imajo ključno vlogo pri zagotavljanju, da udeležence_c odidejo informirani, opolnomočeni in navdihnjeni za pozitiven prispevek k temu perečemu svetovnemu vprašanju.

1. UVOD: Pictionary O PODNEBNIH SPREMEMBAH

Pictionary je igra, kjer igralci_ke rišejo besede zapisane na kartici, preostali pa ob tem ugibajo za katero besedo gre.

Pripravite **kartice za igro Pictionary** s strani 12, ki prikazujejo posledice podnebnih sprememb. Udeležence_c razdelite v dve ekipi. Ekipama povejte, da bosta sodelovali v igri risanja in ugibanja na temo podnebnih sprememb. Vsak krog bo igralec iz ekipe A izbral kartico in na tablo ali velik list papirja narisal koncept, medtem ko bodo ostali člani_ce njegove ekipe poskušali uganiti prikazani vpliv podnebnih sprememb. Vsak krog je omejen na eno minuto, igralka_ec, ki riše, pa ne sme uporabljati črk ali besed. Po potezi ekipe A bo imela ekipa B priložnost izbrati igralko_ca, ki bo risal, medtem ko bodo preostali člani_ce ekipe ugibali.

Odigrajte nekaj krogov. Zmaga ekipa z največjim številom pravih ugibanj v določenem času.

20 MINUT

Če so udeležence_c prvič obravnavali človekove pravice, jim najprej razložite, kaj so te pravice, pri čemer uporabite informacije na strani 4. Udeleženkam_cem, ki to vprašanje obravnavajo prvič, predstavite osnovno razumevanje podnebnih sprememb.

Po igri Pictionary zberite udeležence_ke in začnite razpravo o tem, kako so narisani učinki podnebnih sprememb povezani s človekovimi pravicami. Na primer: Taljenje snega in ledu, višje temperature in dviganje morske gladine vplivajo na razpoložljivost in kakovost vodnih virov. Po želji lahko za vsakega udeleženko_ca natisnete kopije **poenostavljene SDČP** (stran 5).

Taljenje ledenikov: Kako taljenje snega in ledu vpliva na pravice staroselskih ljudstev, ki živijo na Arktiki?

Eden od možnih odgovorov: Ogroža njihovo pravico do kulture, saj onemogoča njihov način življenja, ki je v veliki meri odvisen od ledenega okolja.

Dvigovanje morske gladine: Kako dvigovanje morske gladine vpliva na pravice ljudi?

Eden od možnih odgovorov: To lahko povzroči razselitev ljudi, kar krši njihovo pravico do varnega doma.

Gozdni požari: Kako so gozdni požari povezani s človekovimi pravicami?

Eden od možnih odgovorov: Gozdni požari lahko uničijo domove in sredstva za preživljanje, kar vpliva na pravico do ustreznega življenjskega standarda.

Suše: Kako suše vplivajo na človekove pravice?

Eden od možnih odgovorov: Suše lahko povzročijo pomanjkanje hrane in vode, kar ogroža pravico do hrane in vode.

Poplave: Kako poplave posegajo v človekove pravice?

Eden od možnih odgovorov: Poplave lahko povzročijo smrtne žrtve in uničijo domove, kar vpliva na pravico do življenja ter pravico do varnega doma.

Poplave zaradi plimovanja: Kako poplave vplivajo na človekove pravice?

Eden od možnih odgovorov: Poplave lahko onesnažijo vrtove in kmetijska zemljišča ter zasolijo zemljo, kar vpliva na možnost pridelave hrane. To lahko ovira preživetje in krši pravico do hrane.

Erozija in degradacija tal: Kako erozija in degradacija tal vplivata na človekove pravice?

Eden od možnih odgovorov: Erozija in degradacija tal lahko ogrozita prehransko varnost, kmetijstvo in preživetje malih kmetov ter vplivata na njihove pravice do hrane in dela.

Vročinski valovi: Kako vročinski valovi vplivajo na človekove pravice?

Eden od možnih odgovorov: Vročinski valovi lahko povzročijo zdravstvene težave in celo smrt, kar vpliva na pravico do zdravja in življenja.

Močnejša neurja in hurikani: Kako močnejša neurja in hurikani vplivajo na človekove pravice?

Eden od možnih odgovorov: Lahko povzročijo izgubo življenj, razselitev in uničenje skupnosti, kar vpliva na več pravic, vključno s pravicami do življenja, prebivališča in zdravja.

Razseljevanje ljudi (podnebni begunci): Kako razseljevanje ljudi zaradi podnebnih sprememb posega v njihove človekove pravice?

Eden od možnih odgovorov: Razselitev vpliva na številne pravice, vključno s pravicami do varnega doma, dela in zdravja. Lahko krši pravice do kulture, načina življenja in samoodločbe staroselskih ljudstev, če so trajno razseljena z zemljišč svojih prednikov.

10 MINUT

2. REFLEKSIJA: RIŠEM SVOJO SKUPNOST

Udeleženke_ce povabite, naj zaprejo oči in si zamislijo svoje domove, skupnosti in lepoto naravnega okolja, ki jih obdaja. Spodbudite jih, da razmislijo o tem, kako bi se ti kraji lahko spremenili zaradi podnebnih sprememb in kako bi lahko pozitivno prispevali k njihovem varovanju in ohranjanju.

Udeleženkam_cem priskrbite papir in barvne svinčnike. Prosite jih, naj z risbami upodobijo svoje domove ali skupnosti. Spodbudite jih, naj dodajo elemente, ki prikazujejo morebitne izzive podnebnih sprememb, na primer spremenjene vremenske vzorce, spremenjeno pokrajino). Poudarijo naj simbole trdoživosti ter kako se bo družba preoblikovala in prilagodila podnebnim spremembam.

Medtem ko udeleženke_ci rišejo, predstavite pojem podnebne pravičnosti. Kako bi bila podnebna pravičnost videti v njihovi skupnosti? Na koga vse vpliva podnebna pravičnost in kako? Na primer: možnost obiskovanja šole ali dela, dostop do pitne vode itd. Kdo je trenutno najbolj ogrožen? Na primer invalidi, starejši, ženske in otroci.

Podnebna pravičnost je več kot le zmanjšanje emisij in naše fizično okolje. Gre za priznavanje temeljnih vzrokov podnebne krize in njenih posledic ter tega, kako podnebne spremembe povečujejo neenakosti med državami in znotraj njih. Podnebna pravičnost je pristop, ki se osredotoča na odpravljanje takšnih neravnovesij in nepravilnosti. V središče postavlja podnebne ukrepe, znanja in zahteve skupin ter skupnosti, ki jih je podnebna kriza najbolj prizadela. Zagotavlja, da se vplivi in rešitve podnebnih sprememb porazdelijo na pošten in pravičen način, na primer z zagotavljanjem finančne pomoči in tehnološke podpore državam in skupnostim, ki so jih podnebne spremembe najbolj prizadele, kljub njihovem minimalnemu prispevku k temu problemu.

Povabite nekaj udeležencev_k, da predstavijo svoje risbe in izrazijo, kako si predstavljajo, da se bodo njihovi domovi ali skupnosti proaktivno prilagajali podnebnim spremembam in bili pri tem uspešni.

20 MINUT

3. MOJ OTOK, MOJ DOM:

ZGODBA STRICA PABAIJA IN STRICA PAULA

Razložite, da ljudje po vsem svetu sprejemajo ukrepe za zaščito svojih skupnosti pred podnebnimi spremembami in da si bomo ogledali zgodbo iz Avstralije, kjer dva voditelja skupnosti tožita avstralsko vlado, ker ni preprečila, da bi podnebne spremembe uničile njihove otoke in kulturo.

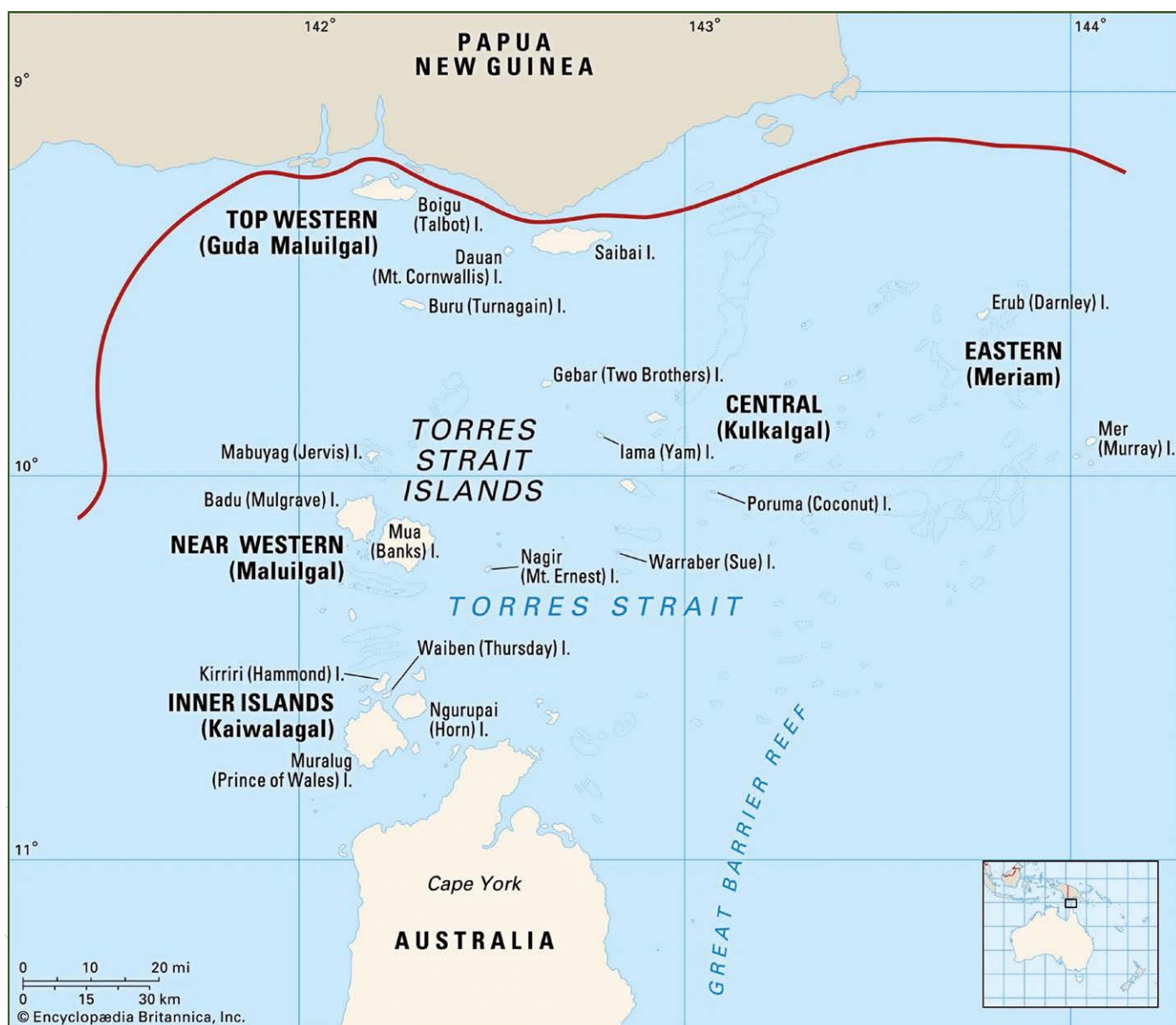
Udeležencem_kam razdelite kopije **zgodbe Strica Pabaija in Strica Paula** (stran 15) ter kopije **Prvih narodov v Avstraliji** (strani 13 - 14). Udeležencem dajte nekaj minut časa, da ju preberejo.

Razmišljajte o njihovi zgodbi tako, da zberete odgovore na vprašanja:

- Kako se počutite, ko ste slišali njuno zgodbo?
- Stric Pabai in Stric Paul sta pripadnika Prvih narodov. Zakaj je to pomembno, ko razpravljamo o podnebnih spremembah in človekovih pravicah?
- Stric Pabai in Stric Paul sta dejala: »Če zmagamo, ne bomo zaščitili le naših skupnosti - poskrbeli bomo za varnost vseh«. Kaj mislite, da sta s tem mislila?
- Zakaj je boj Strica Pabaija in Strica Paula pomemben za nas in za preostali svet?
- Kaj vam pri tej zgodbi vliva upanje?

Aktivnost zaključite s pojasnilom, da so podnebne spremembe sicer globalni pojav, vendar so njihovi vplivi neenakomerno občuteni. Podnebna kriza nesorazmerno bolj prizadene prve narode in staroselska ljudstva, ki jim grozi, da bodo izgubili zemljo svojih prednikov in kulturno identiteto. Oni prav tako vodijo boj proti projektom, povezanim s fosilnimi gorivi, in od vlad po vsem svetu zahtevajo odločnejše ukrepanje. Deklaracija Združenih narodov o pravicah staroselskih ljudstev jim zagotavlja pravico, da ne smejo biti podvrženi uničevanju svoje kulture, da lahko izvajajo svoje kulturne tradicije in običaje ter ohranjajo svojstveno duhovno povezanost s svojo zemljo. Učinki podnebnih sprememb – vključno s potopitvijo in izgubo svetih kulturnih krajev zaradi hudih vremenskih pojavov, pogostih tropskih neviht z vse večjo intenzivnostjo in dvigom morske gladine – te pravice resno ogrožajo. Zato je tako pomembno, da posebno pozornost namenimo povezavi med podnebno pravičnostjo, človekovimi pravicami in vplivom na prve narode in staroselska ljudstva.

Opcijsko: če imate več časa, s pomočjo spodnjega **zemljevida** pokažite, kje živita Stric Pabai in Stric Paul, s **slikami** na strani 11 pa, kako so videti njune dežele.

4. UKREPAJTE

10 MINUT

Opišite kampanjo Pišem za pravice. Razložite, da Amnesty International spodbuja ljudi, da izrazijo solidarnost s Stricem Pabajem in Stricem Paulom ter zahtevajo nujne podnebne ukrepe. Navedite primere preteklih let, ki prikazujejo, kako uspešno je lahko pisanje pism in izvajanje drugih solidarnostnih akcij (stran 3). Povabite jih lahko tudi k podpisu spletnih peticij Pišem za pravice na <https://www.amnesty.si/pisem-za-pravice-2023>.

Če vam zmanjkuje časa, lahko udeležence_ce spodbudite, da se organizirajo v svojem prostem času ali da si razdelijo aktivnosti. Spodbujajte jih k ustvarjalnosti.

Predvajajte videoposnetek Strica Pabajia in Strica Paula:

<https://www.youtube.com/watch?v=iFjgvy0c7IE>

NAPIŠITE PISMO (APEL)

Vzpodbujajte udeležence_ke, naj avstralskemu predsedniku vlade napišejo pismo.

- Povejte predsedniku vlade nekaj o sebi, saj bo tako pismo bolj osebno.
- Napišite mu, kaj vas je šokiralo pri zgodbi Strica Pabajia in Strica Paula.
- Povejte mu, zakaj menite, da je pomembno, da vlade sprejmejo ustrezne podnebne ukrepe, skladne s človekovimi pravicami.
- Povejte mu, **naj zaščiti pravice skupnosti Prvih narodov v Torresovi ožini s hitrim zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov v skladu z mednarodno zavezo o omejitvi globalnega segrevanja na 1,5 °C v skladu z najboljšimi razpoložljivimi znanstvenimi spoznanji.**

Prime Minister of Australia

PO box 6022
House of Representatives
Parliament House
Canberra ACT 2600
Australia

Salutation: Dear Prime Minister

Email: pm.gov.au/contact
Facebook: [facebook.com/AlboMP](https://www.facebook.com/AlboMP)
Twitter / X: [@AlboMP](https://twitter.com/AlboMP)
Instagram: [@albomp](https://www.instagram.com/albomp)

Ključniki: #Pisemzapravice
#PabaiVCmth #W4R23

POKAŽITE SOLIDARNOST

Pokažite Stricu Pabajiu in Stricu Paulu, da verjamate vanju. Pošljite jima sporočilo solidarnosti in upanja ter tako ljudstvom Torresove ožine pokažite, da jih podpirate v njihovem boju za zaščito njihovih otoških domov. Povejte nekaj o tem, kdo ste, od kod prihajate, zakaj vam je mar in kateri podnebni vplivi vas skrbijo. Stric Pabai in Stric Paul bosta navdušena, ko bosta prejela podporo z vsega sveta.

Nekaj nasvetov:

- Za izdelavo pisma uporabite **risbo** iz prejšnje dejavnosti.
- Totemi Strica Paula in Strica Pabajia so **krokodil, pes in list rastline sladkega krompirja**, ki je tudi simbol miru. Te simbole lahko spoštljivo uporabite v svojih likovnih delih in ustvarjalnih idejah. Drugi simboli so **voda, valovi, otoki in kanuji. Modra, zelena, bela in črna** so barve Torresove ožine.
- Stric Pabai in Stric Paul govorita angleško in Kalaw Kawaw Ya, jezik, ki ga govorijo na otokih Boigu in Saibai. V pismo lahko vključite sporočila:

Mura kalmel sipa (Kalaw Kawaw Ya)

Together we unite (English)

Uncle Pabai and Uncle Paul

c/o Amnesty International Australia
Locked bag 23
Broadway, NSW, 2007
Australia

© Tabei Elu

© Tabei Elu

© Tabei Elu

© Pabai Pabai

Zgoraj: Poplavljen vrt Strica Pabajia, otok Boigu.

Levo, od zgoraj navzdol: otok Boigu iz zraka; razpokane in poplavljene ceste na otoku Boigu.

Stric Paul opisuje, kako spremembe v pokrajini ogrožajo način življenja skupnosti: »Vremenski vzorci so se spremenili, letni časi so se spremenili ... Ni več zemlje ... kraji, ki so ogroženi [zaradi poplav], so naše pokopališče, naše hiše, naše vrtno grede, naša zemlja ... za nas se to že dogaja.«

IZROČEK

KARTICE ZA Pictionary

TALJENJE LEDENIKOV

DVIGOVANJE MORSKE
GLADINE

GOZDNI POŽARI

SUŠE

POPLAVE

VROČINSKI VALOVI

MOČNEJŠA NEURJA
IN HURIKANIPRESELJEVANJE LJUDI
(PODNEBNI BEGUNCI)POPLAVE ZARADI
PLIMOVANJAEROZIJA IN
DEGRADACIJA TAL

IZROČEK

PRIPADNIKI PRVIH NARODOV V AVSTRALIJI

Stric Pabai Pabai in Stric Paul Kabai sta pripadnika Prvih (staroselskih) narodov in tradicionalna lastnika otokov Boigu in Saibai v Torresovi ožini. Njuna otoška domovanja so najsevernejši del Avstralije in so le 4 km oddaljena od južne obale Papue Nove Gvineje. Njihove družine že tisočletja dobro živijo tukaj (na zemljiščih, vodnih poteh in morjih, s katerimi so povezani). Zdaj pa jim grozi, da bodo izgubili vse. Oba otoka sta majhna in nizko ležeča, zato sta še posebej izpostavljena škodljivim vplivom podnebnih sprememb.

Zaradi naraščanja morja, vse višjih temperatur in izgube biotske raznovrstnosti skupnosti že sedaj ne morejo uživati svojih pravic do zdravega okolja, samoodločanja, kulture, zdravja, stanovanja, hrane in vode. V bližnji prihodnosti podnebne spremembe predstavljajo veliko tveganje za pravico do življenja in preživetje prebivalcev otokov v Torresovi ožini.

Zgodba Strica Pabaija in Strica Paula ter njunih skupnosti je značilna za razmere, s katerimi se soočajo številne skupnosti Prvih narodov v Avstraliji in staroselska ljudstva po vsem svetu. Stric Pabai in Stric Paul stojita z ramo ob rami z voditelji in aktivisti Prvih narodov po vsem Pacifiku, ki se borijo za zaščito svojih pravic in skupnosti.

© Blanka Csenki

Stric Pabai in Stric Paul na konferenci o podnebnih spremembah COP27 v Egiptu, november 2022.

IZROČEK

BOJ ZA OBSTANEK

Če avstralska vlada ne bo resno ukrepala proti podnebnim spremembam, je zelo verjetno, da bodo še za časa življenja Strica Pabaija, Strica Paula in njunih otrok številni prebivalci otokov Torresove ožine prisiljeni zapustiti svojo domovino, saj bo velik del ozemlja postal neprimeren za bivanje.

Odhod bi neizbežno pomenil prekinitev njihove povezave z Deželo in s tem uničenje tisočletne tradicije in povezanosti, ki pripadata najstarejši živeči kulturi na svetu, kar bo povzročilo uničenje samega sebe in identitete otočanov Torresove ožine.

Stric Pabai in Stric Paul sta med tisočimi ljudmi, katerih dom so otoki Torresove ožine in ki živijo na prvi bojni liniji podnebne krize v Avstraliji. Odločeni so zaščititi svoje človekove pravice in skupnost, preden bo prepozno. Močno jih skrbi, kaj bo ostalo prihodnjim generacijam in kako bo njihova kultura, ki so jo predniki gojili in prenašali več tisoč let, izgubljena, če njihovi otoki izginejo pod gladino oceana.

Dežela: Ta izraz staroselska ljudstva pogosto uporabljajo za opis zemljišč, vodnih poti in morij, s katerimi so povezana. Izraz vsebuje zapletene ideje o pravu, kraju, običaju, jeziku, duhovnih prepričanjih, kulturnih praksah, materialnem preživetju, družini in identiteti.

Prvi narodi: Ko so leta 1788 Avstralijo zasedli Britanci, se avtohtona ljudstva niso odpovedala svoji suverenosti. V Avstraliji živi več sto staroselskih narodov. Vsak ima svoje ime, jezik ter kulturna in duhovna prepričanja in prakse. Nekatera izmed njih so ločena, nekatera pa se med narodi in ljudstvi prekrivajo.

Tradicionalni lastniki: To so ljudje aboridžinskega porekla in pripadniki otokov Torresove ožine, ki so duhovno ali kulturno povezani z določenim krajem ali območjem ali so imetniki izvornega lastništva tega kraja ali območja ter imajo pravice in interese na zemlji in morju v skladu s tradicionalnim pravom in običaji. Stric Pabai je tradicionalni lastnik Boigu, Stric Paul pa tradicionalni lastnik Saibai.

Stric: To je izraz spoštovanja za voditelje skupnosti v Torresovi ožini in drugih skupnostih Prvih narodov v Avstraliji.

»Naša sveta mesta, kjer izvajamo obrede, ter znanje in povezanost z Deželo, ki so jih naši predniki prenašali tisoče let, bi lahko bili izgubljeni. Če vlada ne bo spremenila smeri, lahko naši domovi izginejo pod naraščajočim morjem, mi pa bomo izgubili to, kar smo, našo kulturo in duhovnost.«

Stric Pabai in Stric Paul

© Ruby Mitchell / Grata Fund

© Ruby Mitchell / Grata Fund

Zgoraj: Stric Paul drži tradicionalno tkano podlogo.

Spodaj: Stric Pabai drži školjko bu, ki se med otočani Torresove ožine uporablja za obredne namene.

ZGODBA STRICA PABAIA IN STRICA PAULA

PIŠEM
ZA
PRAVICE

AMNESTY
INTERNATIONAL
V Sloveniji že od 1982

Avstralija

Stric Pabai in Stric Paul sta voditelja skupnosti iz naroda Guda Maluyligal na skrajnem severnem delu Avstralije v Torresovi ožini. Njuni staroselski predniki so na otokih živeli že tisočletja.

Podnebne spremembe bi lahko uničile in za vedno prepustile pozabi način življenja, tradicionalne sisteme znanja, kulturne prakse in duhovne povezave, ki so se prenašali iz roda v rod. Naraščajoča morska gladina povzroča vsako leto več uničenja z erodiranjem plaž, uničevanjem svetih kulturnih znamenitosti in pokopališč, kjer so pokopani predniki, uničevanjem živilskih vrtov in ogrožanjem infrastrukture otokov.

Stric Pabai in Stric Paul, ki ju njune skupnosti imenujejo »stric« v znak spoštovanja, sta se obrnila na sodišča. Trdita, da avstralska vlada ne naredi dovolj, da bi preprečila škodo zaradi podnebnih sprememb.

Če ne bodo sprejeti nujni ukrepi, bodo številni prebivalci_ke otoka Torres Strait prisiljeni zapustiti svojo domovino, saj bo veliko območij postalo neprimernih za bivanje. To pa bi bilo za skupnost uničujoče. Kot pravi Stric Pabai: »Rojeni smo na teh otokih, oni so naše matere, naše identitete, otoki smo mi. Tisočletja so se naše družine bojnikov borile proti vsem, ki so nam poskušali vzeti našo domovino. Zdaj pa bi lahko izgubili boj s podnebnimi spremembami.«

© Ruby Mitchell / Grata Fund

© Bianca Csanik

© Talei Elu

Zgoraj: Stric Pabai (l) in Stric Paul (d).

Na sredini: Stric Pabai in Stric Paul na konferenci o podnebnih spremembah COP27 v Egiptu, november 2022.

Spodaj: Stric Pabai and Stric Paul.

O AMNESTY INTERNATIONAL

Amnesty International je globalno gibanje več kot 10 milijonov ljudi, ki se skupaj borimo proti krivicam. Zavzemamo se za svet, v katerem se bodo vsem spoštovale človekove pravice. Raziskujemo in razkrivamo dejstva, kadarkoli in kjerkoli se zgodijo zlorabe. Spremljamo delo vlad in drugih vplivnih skupin, kot so na primer podjetja, ter jih opozarjamo na njihove obljube in spoštovanje mednarodnega prava. Z zgodbami izjemnih ljudi, s katerimi sodelujemo, mobiliziramo milijone privržen_cev s celega sveta, da se zavzamejo za spremembe in se pridružijo obrambi aktivistk_ov. Podpiramo ljudi, da se z izobraževanjem in usposabljanjem naučijo zagovarjati njihove pravice.

AMNESTY INTERNATIONAL SLOVENIJA

Dunajska cesta 5,
1000 Ljubljana

e.: sola@amnesty.si
t.: 01/ 426 93 77
sola.amnesty.si

Vse fotografije, razen kjer je navedeno drugače:
© Amnesty International

Naslovnica: © Talei Elu

Povzeto in prilagojeno po dokumentu AI
(Index: POL 32/7063/2023, English, September 2023)

**PIŠEM
ZA
PRAVICE**

AMNESTY
INTERNATIONAL
V Sloveniji že od 1988

